

Marita Sjølset

Samtaler med barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep - sosionomen sin rolle

Conversations with children that are victims of sexual abuse - the social worker's role

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Mai 2021

Marita Sjølset

Samtaler med barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep - sosionomen sin rolle

Conversations with children that are victims of sexual abuse - the social worker's role

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Seksuelle overgrep mot barn er et utbredt problem i samfunnet. Disse overgrepene blir både gjort av voksne og barn. Det er ikke alle disse overgrepene som blir oppdaget. Som sosionom kan man være en av de mulige profesjonene som kan oppdage hvis et barn blir utsatt for seksuelle overgrep. Etter dette vil det komme tilfeller hvor man har samtaler med barnet. I denne oppgaven går jeg inn på hvordan sosionomen kan møte barn i disse samtalene om seksuelle overgrep. Barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep kan ha alvorlige traumer og andre psykiske problemer som konsekvens av dette. Jeg går inn på hvilke metoder sosionomen kan bruke i samtaler med barn om dette temaet og hvilke hensyn sosionomen burde ta til barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Jeg ser også nærmere på traumebevisst omsorg, tegnesamtaler, den dialogiske samtalemotoden, åpen dialogisk kommunikasjonsstil, lukket monologisk kommunikasjonsstil og generelt om barnesamtaler i forhold til seksuelle overgrep mot barn. I tillegg til utviklingstraumer barn kan få av seksuelle overgrep og hvordan dette påvirker barn.

Abstract

Sexual abuse against children is a big problem in society. The abuse is both done by adults and children. Not all the cases of sexual abuse get discovered. As a social worker you might be one of the professions that can be able to discover a potential case of sexual abuse. After the social worker potentially discovers that a child might be sexual abused, there will be cases where the social worker has conversations with the child. In this text I take a closer look on how the social worker can meet these children in conversations about sexual abuse that they have been the victim of. Children that are victims of sexual abuse might develop severe trauma and other mental issues as a consequence of the abuse. I look into different methods that the social worker can use in conversations with children about this subject and which precautions the social worker has to think about in these conversations. I also look into TraumaWise care, draw-and-tell conversations, the dialogical conversation method, open dialogical communication style, closed monological communication style and more general about conversations with children connected to sexual abuse against children. I also look into developmental trauma that the children can develop after sexual abuse and how this affects them.

Innhold

Sammendrag	1
Abstract	1
1. Innledning.....	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Sosiofaglig relevans.....	3
1.3 Problemstilling	4
1.4 Avgrensning	5
1.5 Videre oppbygging.....	5
2. Metode.....	5
2.1 Litteraturstudie som metode	5
2.2 Prosess	6
2.2.1 Hovedsøk.....	6
2.2.2 Håndsøk.....	7
2.3 Begrensninger og fordeler ved litteraturstudie	7
2.4 Kildekritikk	7
2.5 Utvelgelse av relevant pensum.....	8
3. Teori og litteratur.....	8
3.1 Seksuelle overgrep	8
3.2 Traumer av seksuelle overgrep og traumer i barndommen	9
3.2.1 Utviklingstraumer.....	10
3.3 Sosionomens rolle	11
3.4 Traumebevisst omsorg	12
3.5 Barnesamtaler.....	13
3.5.1 Tegnesamtaler	14
4. Diskusjon.....	14
4.1 Barnesamtaler om seksuelle overgrep.....	15
4.1.1 Undersøkende og avdekkende samtaler	16
4.1.2 Oppfølgende samtaler.....	17
4.1.3 Spontane samtaler.....	17
4.2 Tegnesamtaler om seksuelle overgrep.....	18
4.3 Åpen dialogisk kommunikasjonsstil og lukket monologisk kommunikasjonsstil.....	19
4.4 Sosionomen	20
5. Avslutning	22
6. Referanseliste	23

1. Innledning

En undersøkelse gjort av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress viser at 1 av 5 jenter og 1 av 14 gutter har blitt utsatt for seksuelle overgrep før de har fylt 18 år (Reneflot, 2019). En del av overgrepene skjer før barna har fylt 13 år. Når puberteten treffer skjer det en økning av seksuelle overgrep. Den gjennomsnittlige alderen på når første overgrep skjer, når det blir gjort av voksne, er når barna var 11 år. Undersøkelsen viste også at 22% av barna hadde blitt utsatt for ulike seksuelle krenkelser fra barn på deres egen alder. 2% av disse tilfellene ble politianmeldt (Hafstad & Augusti, 2019). Disse tallene viser at det er et overtall av jenter som blir utsatt for seksuelle overgrep. Det at det er så stort overtall av jenter kan kanskje være fordi overgrep av gutter ikke blir oppdaget siden det ikke er like stor åpenhet om temaet for gutter, men det sies også at jenter generelt blir utsatt for flere overgrep enn gutter. Tallene viser at det er veldig mange barn som blir utsatt for seksuelle overgrep.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har valgt temaet seksuelle overgrep. Innenfor dette fokuserer jeg på barn. Bakgrunnen for hvorfor jeg ville skrive om dette temaet er at jeg ville finne en god og interessant måte å skrive om barnesamtaler. I tillegg til at samtaler om seksuelle overgrep er noe jeg føler vi ikke har hatt mest fokus på i løpet av studiet. Derfor synes jeg at dette var en gylden mulighet til å både lære mer selv og å skrive om noe jeg synes er interessant og som kan interessere andre. Det er også en sannsynlighet for at jeg kommer til å møte mennesker som har vært utsatt for seksuelle overgrep i løpet av livet og derfor ville jeg prøve å være så forberedt som mulig.

Vi har tidligere hatt forelesning av Margrete Wiede Aasland. Aasland er utdannet sexolog. Hun hadde forelesning om barn og seksualitet, hvor hun også snakket mye om seksuelle overgrep. Boken hun har skrevet, «... si det til noen...», tar blant annet opp hvilke signaler barn kan gi hvis de har opplevd overgrep og hvordan man kan spørre og snakke om overgrep. Dette snakket hun også om under forelesningen. Både forelesningen og boka hennes inspirerte meg til å utforske dette temaet grundigere. Det fikk meg til å innse at seksuelle overgrep er et tema jeg føler jeg ikke kan nok om.

1.2 Sosialfaglig relevans

I løpet av studieløpet på sosialt arbeid har vi lært mye om arbeid med barn. Vi har blant annet hatt et eget fag om barnevern. I faget barnevern hadde vi ferdighetstrening hvor vi blant annet brukte tegnesamtaler. I tegnesamtalene prøvde vi å tegne livene våre og en «normal» dag for oss. Etter dette skulle vi snakke om tegningene og spørre hverandre om hvorfor vi hadde valgt

å tegne det vi gjorde. Dette følte jeg var en kjempefin måte å lære om barnesamtaler på. Tegnesamtaler er noe jeg skal se nærmere på i forhold til samtaler med barn om seksuelle overgrep. Jeg synes at å kommunisere med barn på denne måten virker som en veldig god metode.

I og med at sosionomer kan ende opp med å jobbe med veldig mange typer mennesker, føler jeg at det er viktig å ha god kunnskap om noen av de ulike gruppene. På studiet har vi hatt litt generelt om noen av gruppene, for eksempel har vi hatt to psykologifag, men vi har ikke den brede kunnskapen om psykologi som psykologer har. Mange sosionomer velger etter hvert å spesialisere seg innenfor et felt som gjør at de får enda mer kunnskap om det de er interessert i å jobbe med. Etter vi hadde et fag om barnevern i løpet av studiet ble jeg veldig interessert i det å jobbe med barn, derfor er det ikke utenkelig at jeg kommer til å spesialisere meg innenfor dette feltet senere i livet. I løpet av studieløpet har vi hatt bøkene *Profesjonelle barnesamtaler* og *Utviklingstraumer* på pensum. Disse bøkene har vært med på å inspirere meg til å skrive om temaet jeg har valgt. På hver sin måte fokuserer bøkene på barn. Både hvordan man kan snakke med barn og hvordan traumer i barndommen påvirker barna og resten av livene deres. Sosionomer kan møte barn under mange omstendigheter rundt omkring på ulike arbeidsplasser. Derfor føler jeg at dette er noe som er veldig relevant for det sosialfaglige.

I løpet av studieperioden har vi hatt en del om barnesamtaler og koblet det opp med blant annet barn sin utvikling. Vi har hatt mye ferdighetstrening hvor vi har hatt rollespill der vi har fått tildelt roller og hva vi skulle gjøre, men vi har også snakket om våres egne liv og noen ganger gått inn på mer personlige temaer. Vi har for eksempel tegnet større bemerkelser som har skjedd i livene våres utover en tidslinje, for eksempel det å starte på skolen, flytte til et nytt sted osv. På denne måten ble vi veldig godt kjent på kort tid og vi fikk prøve oss med samtalemetoder vi hadde lært. Det vi ikke tok høyde for er at vi alle var ganske åpne om temaer, men dette er det ikke noe garanti for at man møter i samtaler med barn videre i arbeidslivet.

1.3 Problemstilling

Det overordnede temaet er seksuelle overgrep, men innenfor dette velger jeg å fokusere på hvordan man møter barn som har blitt utsatt for dette. Problemstillingen er som følger:

«*Hvordan kan sosionomen møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep?*».

Jeg har utformet problemstillingen min på denne måten slik at jeg kan ha fokus på hva sosialarbeideren sin rolle er for barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. På denne måten får jeg fokusert på barnesamtaler og får vist hvordan sosialarbeideren og den sosialfaglige kunnskapen er viktig i slike situasjoner.

1.4 Avgrensning

I denne oppgaven velger jeg å fokusere på barn i barneskolealder, 5-12 år. Dette er fordi jeg føler dette er logisk med tanke på at jeg blant annet skal skrive om tegnesamtaler. Derfor føler jeg at barn mellom 12-18 år ikke er riktig målgruppe for dette. Dette er fordi at jeg har inntrykk av at yngre barn tegner mer enn eldre barn.

Seksuelle overgrep kan bli definert på ulike måter. Jeg velger å bruke Aasland sin definisjon om seksuelle overgrep; «seksuelle overgrep er når en autoritetsperson, tvinger, lokker eller truer barnet til å delta i eller se på seksuell omgang, handling eller atferd» (Aasland, 2004, s. 45).

1.5 Videre oppbygging

Videre i oppgaven skal jeg se på metoden jeg har brukt i oppgaven. Jeg skal presentere hvordan jeg har funnet relevant litteratur. I teori og litteratur delen skal jeg se nærmere på metoder sosialarbeideren kan bruke i møte med barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Jeg skal også fokusere på sosionomen sin rolle i saker som handler om seksuelle overgrep mot barn. Dette kan for eksempel være i sammenheng med saker innenfor barnevernet. I diskusjonsdelen skal jeg gå enda litt dypere inn i metodene jeg presenterer i teoridelen og diskutere dette innenfor problemstillingen. Jeg skal også se på om det er noen metoder som viser seg å fungere bedre enn andre.

2. Metode

For å skrive en oppgave trenger man ulike verktøy for å gå fram. Metode er en av disse. For å samle inn data til oppgaven bruker man en metode. Metoden gir en pekepinn til hvordan man kan skaffe kunnskap og data til oppgaven. For eksempel hvis man bruker kvalitativ metode, som har som mål å fange opp meninger som ikke kan tallfestes, kan det være et alternativ å bruke intervju (Dalland, s. 2018, s. 51-52).

2.1 Litteraturstudie som metode

I denne studien har jeg valgt å bruke litteraturstudie som metode. Det betyr at jeg skal hente data fra kunnskap som allerede eksisterer. Dette kan være blant annet fagkunnskap, forskning

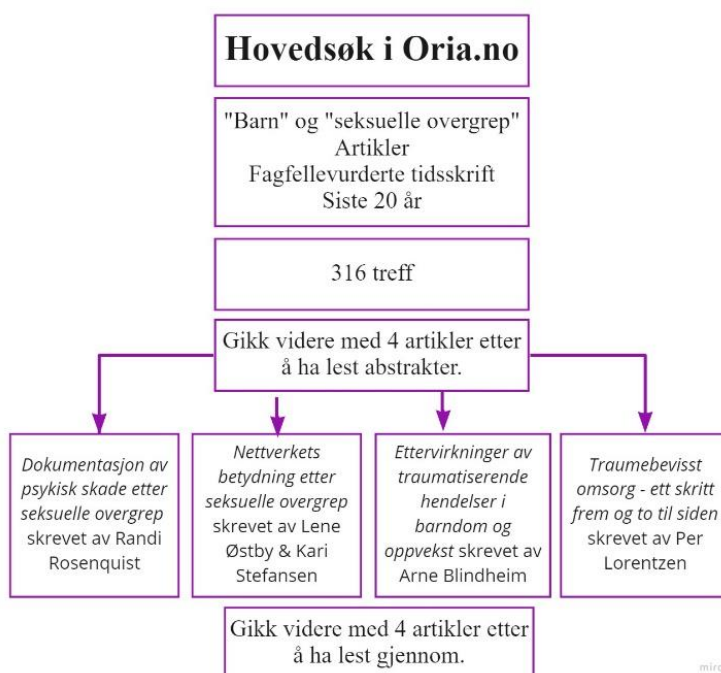
og teori. Temaet på oppgaven kan påvirke hvilken type kunnskap man velger å bruke (Dalland, 2018, s. 207). Dette blir på samme måte som når metoden påvirker kunnskap og data man velger. En litteraturstudie skal bruke kunnskap og data man har funnet til å drøfte problemstillingen. Resultatene burde vise flere perspektiver. Her kan man vise til at noen av argumentene kan være mer overbevisende enn andre (Dalland, 2018, s. 214).

2.2 Prosess

Arbeidet med denne oppgaven startet med at jeg skulle lage en prosjektskisse og utforme en problemstilling. I prosjektskissen skulle jeg vise til fire vitenskapelige artikler som muligens skulle brukes videre i oppgaven. I denne søkeprosessen brukte jeg Oria og Google Scholar. Søkeordene jeg brukte her var «barn», «seksuelle overgrep» og «samtaler med barn». Disse brukte jeg både alene og sammen med hverandre. Jeg så på artikler fra de siste 10 årene og de siste 20 årene. Her kom jeg fram til mange artikler og valgte å gå videre med tre av artiklene.

2.2.1 Hovedsøk

Videre i prosessen utførte jeg hovedsøket til oppgaven. Når jeg gikk videre med hovedsøket brukte jeg fortsatt Oria. Dette er fordi jeg visste det var en pålitelig kilde. På Oria har man mulighet til å velge et alternativ slik at bare fagfellevurderte artikler vises. Her brukte jeg søkeordene «barn» og «seksuelle overgrep». Jeg valgte «artikler» under materialtype og valgte å se materiale fra de siste 20 årene. Her fikk jeg 510 treff. På grunn av det høye tallet valgte jeg å kun få opp materiale fra fagfellevurderte tidsskrift. Da fikk jeg 316 treff. Etter å

ha lest mange overskrifter og abstrakter kom jeg fram til at jeg ville gå videre med fire av artiklene. Alle disse fire viste seg å være veldig relevante for oppgaven min og derfor valgte jeg å gå videre med dem etter jeg hadde lest gjennom. Noen av dem hadde ikke et stort fokus på barn, men fokus på andre målgrupper. Jeg synes at de fortsatt var veldig relevante for oppgaven min siden de handlet om traumer og seksuelle overgrep.

2.2.2 Hånd søk

Etter å ha utført hovedsøket gikk jeg videre med hånd søk. Her brukte jeg både Oria og Google Scholar. Søkeordene jeg brukte i hånd søket var «barnesamtaler», «seksuelle overgrep», «traumer av seksuelle overgrep», «samtaler med barn» og «barndomstraumer». Her fikk jeg opp et ekstremt stort antall artikler. Jeg valgte å ikke avgrense resultatet med for eksempel å endre på innstillingene på når artiklene ble publisert. Dette valgte jeg fordi jeg ville ha et generelt overblikk over hva som fantes av informasjon. Etter å ha bladd gjennom mange overskrifter begynte jeg å lese abstrakter til 4 artikler. Jeg gikk videre til å lese gjennom 2 av artiklene og valgte å bruke disse i oppgaven. Begge disse artiklene ble hentet fra Google Scholar. Senere i skriveprosessen fant jeg noen flere artikler når jeg måtte skaffe mer informasjon om temaet.

2.3 Begrensninger og fordeler ved litteraturstudie

Det er både begrensninger og fordeler ved en litteraturstudie. Når man gjør en litteraturstudie får man oversikt over hvilken forskning som finnes og om det eventuelt kan være mangler innenfor det temaet man skriver om. En positiv effekt av dette er at man kan videreformidle de manglene som er til forskere. Ved å bruke kvalitativ metode ville mye av tiden gått med på å kontakte personer til å intervju. Det tar både tid å få kontakt og å vente på svar. Det tar tid å forberede seg til intervju og utforme en intervjuguide. Ved innsamling av data må man også melde inn prosjektet til NSD. Derfor er en litteraturstudie relativt tidsbesparende hvis man sammenligner hvor mye tid som kan gå inn i en kvalitativ studie. Samtidig kan det oppleves som en begrensning med å ikke få mulighet til å dra ut i verden og snakke med mennesker og innhente egen informasjon.

2.4 Kildekritikk

Når man henter informasjon fra ulike kilder er det viktig å være oppmerksom på om kildene er pålitelige og at de er av god faglig kvalitet (Dalland, 2018, s. 158). I søkeprosessen min brukte jeg blant annet Google Scholar. Dette er en søkemotor som ikke skiller mellom fagfelleverderte artikler og ikke-fagfelleverderte artikler. På grunn av denne informasjonen valgte jeg å søke etter artiklene jeg valgte å gå videre med fra Google Scholar i Oria, som jeg visste var en pålitelig database. Her fant jeg ut at artiklene var fagfelleverderte. I hovedsøket mitt valgte jeg å se artikler fra de siste 20 årene. Dette er et vidt spekter. Når jeg skulle utforme prosjektskissen søkte jeg blant annet etter artikler fra de siste 10 årene. Her fant jeg ikke like mange relevante artikler som fra de siste 20 årene. Derfor valgte jeg dette i hovedsøket.

2.5 Utvelgelse av relevant pensum

Når jeg skulle velge ut relevant pensum måtte jeg se på hvilke temaer som var relevante å hente ut fra. Jeg valgte å gå inn i pensum til faget Barnevern og faget Psykologi i et livsløpsperspektiv. Jeg valgte disse fordi jeg synes det var de fagene som relaterte mest til temaet jeg skulle gå inn på. Her plukket jeg ut to bøker som sto oppført i pensumlistene. Boken *Profesjonelle barnesamtaler* tar opp kommunikasjon med barn i en profesjonell sammenheng, spesielt utsatte barn. Boken gir eksempler på hvordan man kan gi barn mulighet til å fortelle om sine historier. I boken *Utviklingstraumer* er det skrevet om hvordan traumer i oppveksten viser seg og hvordan utsatte barn kan hjelpes. Begge disse bøkene relaterer til temaet jeg har valgt og kan være gode hjelpemidler.

3. Teori og litteratur

I denne delen av oppgaven skal jeg gjennomgå teoriene og litteraturen jeg har brukt. Teoriene og litteraturen som blir presentert her kommer til å bli brukt i diskusjonsdelen.

3.1 Seksuelle overgrep

I Straffeloven Kapittel 26 §299 til §305 står det skrevet om seksuelle overgrep av barn. Her blir voldtekt/seksuelle overgrep mot barn definert som seksuell omgang, hvis man får et barn til å utføre seksuelle handlinger med seg selv og andre seksuelle handlinger. Straffen er fengsel fra 3 år inntil 15 år hvis det blir utført innføring av enten penis eller gjenstander i skjede eller endetarmsåpning, i munn eller i og mellom de store og små kjønnsleppene (Straffeloven, 2005, § 300). Hvis det er en grov voldtekt av barn under 14 år kan straffen bli inntil 21 år. For å bestemme om voldtekten er grov legges det vekt på «om den er begått av flere i fellesskap, begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte, den fornærmedes alder på handlingstidspunktet, om det har skjedd gjentatte overgrep eller om fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse.» (Straffeloven, 2005, §301). Betydelig skade på kropp og helse gjelder også kjønns sykdommer. Seksuell atferd kan også være en form for overgrep. Dette er atferd hvor det ikke foregår fysisk kontakt, men hvor man ved bruk av ord eller handling utfører seksuelt krenkende eller uanstendig atferd med barn til stede. Eller hvis man tvinger et barn til å selv utføre seksuelt krenkende eller uanstendig atferd (Straffeloven, 2005, §305). Dette kan for eksempel være hvis man filmer et barn i seksuelle stillinger eller blottet seg for barnet (Aasland, 2004, s. 45).

Selv om et overgrep ikke regnes som det som blir sett på som det groveste i lovverket kan det fortsatt oppleves sånn for barnet. Fra barnets perspektiv kan det være vanskelig å skille

mellom grove og mindre grove overgrep. Overtallet av seksuelle overgrep mot barn blir holdt hemmelig. Derfor er seksuelle overgrep mot barn underrapportert (Gamst, 2011, s. 105). Det finnes ulike tegn man kan plukke opp hos barn som har blitt utsatt for overgrep, men mange av disse kan være vanskelige å tolke. Hvis et barn har seksualisert atferd kan det bety at barnet har hatt seksuelle erfaringer, men det kan også være at det er åpenhet om seksualitet hjemme hos barnet (Gamst, 2011, s. 106). Det er naturlig for barn å være interessert i egen kropp, utforske den og drive med seksuelle leker (Aasland, 2004, s. 57). Dette trenger ikke nødvendigvis bety at de har vært utsatt for overgrep.

Senere i livet kan det å ha blitt seksuelt traumatisert påvirke tankegangen ved at seksuell aktivitet kobles sammen med negative følelser (Gamst, 2011, s. 106). En av tegnene på at et barn har vært utsatt for overgrep er hvis barnet ser ut til «å gå tilbake i utvikling». For eksempel ved at barnet begynner å snakke babyspråk eller begynner å tisse på seg igjen. Dette kan også skje ved andre typer traumer og når barnet ikke har det bra. Et annet tegn er hvis barnet endrer atferd, for eksempel ved at barnet begynner å være aggressiv eller ha konsentrasjonsvansker (Aasland, 2004, s. 53-56). Siden alle disse tegnene kan forekomme av andre årsaker er det viktig å bruke tiden til å spørre og snakke med barnet. På denne måten kan man få oppklart om det er grunn til mistanke om det har skjedd overgrep eller at det ikke har skjedd.

Det er ikke bare voksne som kan være seksuelle overgripere mot barn. Også andre barn kan være overgripere. Det finnes for eksempel tilfeller hvor barn utsetter søsknene sine for overgrep. Dette er et lite utforsket tema. Det finnes mange tilfeller hvor det kommer fram historier om seksuelle overgrep gjort av søsken som ikke ble oppdaget. Dette kan være fordi at barna ikke har mange å si ifra til. Når det gjelder søsken-overgrep er foreldrene foreldre til alle barna, også de som har utført seksuelle overgrep. Dette kan føre til at barna som har blitt utsatt for overgrep kan være redde for om foreldrene kommer til å tro på dem eller ikke. Det er naturlig for barn å leke seksuelle leker, men når det krysser over grensa til å tvinge andre barn til å leke seksuelle leker går det over til seksuelle overgrep. Dette kan være et vanskelig skille å se etter, derfor er det viktig å vite om barn sin seksuelle utvikling slik at man vet hvilken atferd man skal se etter og eventuelt ha en dialog med barna (Aasland, 2004, s. 44).

3.2 Traumer av seksuelle overgrep og traumer i barndommen

Hvis man går gjennom traumatiske situasjoner i livet, som seksuelle overgrep, kan det få virkninger for resten av livet. En av disse virkningene kan være at man får vanskeligheter med

å stole på andre voksne hvis overgrepet har blitt gjort av en voksen person de stolte på. Det kan også være at man føler skam og får problemer med sin egen seksualitet, for eksempel ved at vonde minner dukker opp på grunn av lukt eller det å bli tatt på (Aasland, 2004, s. 63-65).

Det skal sies at det ikke er alle som får merkbare varige mén etter traumatiske hendelser. For å gi et eksempel, når det gjelder seksuelle overgrep viser studier at 46-65 prosent får posttraumatisk stresslidelse etter å ha blitt utsatt for dette. Det er større risiko for å bli traumatisert når hendelsene skjer i barndommen, når det skjer i omsorgssystemet og når de skjer flere ganger (Blindheim, 2012). Posttraumatisk stresslidelse kan gi symptomer som mareritt, at personen holder avstand fra mennesker, minner som presser seg fram, angst og depresjon. Man kan også oppleve at kroppen får høy puls og svette. Hos noen kan dette vare over flere år og at det til slutt blir en del av den man er, men det kan også forsvinne etter hvert. Barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep har en større risiko for å bli deprimert. Det å bli utsatt for overgrep som barn kan også være en faktor til at psykosesykdommer blir utviklet i senere alder. Traumene etter overgrep kan ha ulike beskyttende faktorer, som for eksempel støtte fra noen rundt barnet (Rosenqvist, 2010).

3.2.1 Utviklingstraumer

Traumatiske situasjoner er med på å utvikle hjernen sitt alarmsystem. Når man får hjelp til å regulere følelsene sine i barndommen utvikler dette hjernen sitt reguleringssystem. Hvis man blir utsatt for traumatiske hendelser i barndommen og ender opp med å få for mye av den negative reguleringen og for lite positivt, kan dette føre til utviklingstraumer. Barna kan da få et sensitivt alarmsystem og et underutviklet reguleringssystem (Nordanger & Braarud, 2017, s. 74). Utviklingstraumer defineres som en belastningssituasjon. For eksempel hvis et barn blir utsatt for overgrep av en nær omsorgsperson blir barnet overlatt til seg selv ved å regulere ned alarmreaksjonen, istedenfor at omsorgspersonen hjelper til med dette. Det å stå i en situasjon som dette alene er noe som barnet ikke har noen nevralt forutsetninger for å klare (Nordanger & Braarud, 2017, s.73). Dette kommer for eksempel fram i Still Face eksperimenter hvor omsorgspersonen ikke viser noen følelser foran småbarn og har et «steinansikt». Dette reagerer barnet på og prøver å ta initiativ til å få en reaksjon fra omsorgspersonen. Når dette ikke fungerer uttrykker barnet ubehag. Til slutt ender barnet opp med å trekke seg tilbake med blikket mot seg selv. Dette viser hvor avhengig barnet er av at omsorgspersonen viser følelser og hjelper til å med å regulere atferden til barnet (Nordanger & Braarud, 2017, s. 44). Seksuelle overgrep kan være en type situasjon hvor

reguleringsstøtten ikke forekommer. Dette kan være fordi overgriperen fokuserer på seg selv. Barnet blir også utsatt for uforutsigbarhet og mye stress.

Utviklingstraumer kan påvirke de sosiale faktorene i livet. En studie som ble publisert i 2014 viser at utviklingstraumer kan påvirke hvordan man fungerer sammen med andre mennesker. Mange kan ha lett for å blant annet tolke ansiktsuttrykk feil, være mistenksom og ha konfliktfylte relasjoner. Studiet viste også at aggresjon, selvskading, seksualisert oppførsel, svakere skoleprestasjoner og kriminalitet forekommer hos de med utviklingstraumer. Det å ha svakere prestasjon på skolen kan komme av at utviklingstraumer kan påvirke de kognitive funksjonene, ved for eksempel at man avviker fra normen i forhold til aldersgruppen man er i når det kommer til intelligens. Aggresjon og kriminalitet kan også være fordi man har problemer med å regulere emosjonene sine (Nordanger & Braarud, 2017, s. 90). Et annet studie viser også at av 130 mennesker med ulike psykiatriske diagnoser hadde 40,6 prosent av mennene og 62,3 prosent av kvinnene blitt utsatt for seksuelle overgrep i oppveksten (Blindheim, 2012).

3.3 Sosionomens rolle

Sosionomen er litt som en kameleon som tilpasser seg miljøet den er i. Sosionomen har et sett med kunnskap i sosialt arbeid og utgangspunktet til sosionomen er at man skal jobbe med mennesker. Men sosionomen kan jobbe på mange forskjellige arbeidsplasser med mange ulike oppgaver. Eksempler på hvor en sosionom kan jobbe er NAV, skoler, sykehus, barnevernet, frivillige organisasjoner osv. Innenfor disse arbeidsplassene kan det være mange forskjellige oppgaver. En sosionom som jobber i barnevernet, kan ha helt ulike oppgaver fra en sosionom som jobber i en frivillig organisasjon. På grunn av dette ser jeg på sosionomen som en kameleon.

Sosionomen kan møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep på mange ulike arbeidsplasser. Dette kan for eksempel skje hos alle arbeidsplassene nevnt i avsnittet over. Det kan skje i situasjoner hvor man vet at overgrep har skjedd, eller man kan være helt uvitende om at det har skjedd. I situasjoner hvor man ikke vet at det har skjedd er det ulike tegn man kan plukke opp, som nevnt tidligere. Hvis man har en bekymring om at overgrep har skjedd kan man melde en bekymringsmelding til barnevernet som tar saken videre. Hvis man er usikker på om bekymringen ikke er vurdert ordentlig kan man finne noen å diskutere saken med anonymt. Når man sender en bekymringsmelding er det viktig å gjøre et grundig forarbeid (Aasland, 2004, s. 85). Et uttrykk Aasland bruker er «Skynd deg langsomt. Hvis

man har en bekymring om barnet hjelper det ikke å la det ta overhånd slik at man ikke får med seg det som skjer. Men det er veldig viktig å ta bekymringen på alvor» (Aasland, 2004, s. 85). Hvis man jobber i barnevernet blir det til at man tar saken videre og må foreta en vurdering om livet til barnet.

3.4 Traumebevisst omsorg

I traumebevisst omsorg er de grunnleggende pilarene trygghet, relasjon og følelsesregulering. Modellen baserer seg på at helbredelsesprosessen etter å ha opplevd noe traumatisk også foregår i ikke-kliniske settinger. Alle menneskene rundt og miljøet personen befinner seg i er med på denne prosessen. Derfor er denne modellen basert på at alle mennesker rundt personen, enten det er lærere, sosionomer eller foreldre, kan bruke metoden til å hjelpe med behandlingen (Bath, 2015).

Trygghet er noe som er viktig å føle generelt i livet. Dette er også grunnleggende i traumebevisst omsorg. Noe som bidrar sterkt til traumatiske opplevelser er følelsen av å være utrygg. Hvis man er i behandling etter traumatiske situasjoner og man har en følelse av utrygghet ellers i livet, er det mer sannsynlig for at behandlingen ikke fungerer så bra som man vil. Dette gjelder både å være fysisk trygg og ha sosial trygghet ved å være rundt mennesker man har en god relasjon til (Bath, 2015). I metoden er også relasjoner til andre mennesker viktig. Dette gjelder i alle miljøer man befinner seg i. Å bygge relasjoner til andre fører til tilhørighet og kan være et hjelpemiddel til å vokse med seg selv. Relasjoner i barndommen er med på å forme oss for resten av livet. Både med hvordan vi oppfører oss og hvordan vi forholder oss til andre relasjoner i løpet av livet. Ulike studier viser at gode relasjoner til andre er en grunnleggende kraft for positiv forandring i livet. Noe som kan føre til en god relasjon med andre er å gjøre ulike aktiviteter hvor man er synkronisert med den andre personen. Dette kan for eksempel være å kaste ball med noen eller danse (Bath, 2015). Den siste grunnpilaren er følelsesregulering. Barn som har opplevd noe traumatisk utvikler sine egne strategier for å komme seg gjennom det. Noen av disse strategiene kan virke negative i lengden (Bath, 2015). For eksempel kan noen ty til rus for å rømme fra virkeligheten eller utvikle spiseforstyrrelser. Ca. 30 % av mennesker med spiseforstyrrelser har blitt utsatt for seksuelle overgrep (Aasland, 2004, s. 66). Menneskene rundt de som har blitt utsatt for noe traumatisk skal bidra til å være empatiske og prøve å forstå barna. Sammen med de andre grunnleggende temaene i traumebevisst omsorg skal man bidra til et trygt miljø hvor barna har mindre bruk for å bruke strategiene. Som nevnt tidligere, trenger barn hjelp av voksne til å regulere følelsene sine. Små barn opplever ro hvis de har en voksen person som

hjelper med å regulere følelsene deres. For eksempel ved å snakke til barnet i en rolig tone. Dette får barnet til å til slutt lære seg å regulere følelsene sine selv ved å herme etter de voksne. For barn som ikke har fått denne reguleringen fra de var små kan det bli enda vanskeligere å regulere følelsene når man blir eldre. For å regulere følelsene til eldre barn må den voksne personen ha kontroll på sine egne følelser og for eksempel ikke la sinne ta overhånd hvis barnet utagerer. Man må også klare å se hvor følelsene til barna kommer fra. Alle disse grunnleggende temaene innenfor traumebevisst omsorg går inn i hverandre og alle er like viktige (Bath, 2015).

3.5 Barnesamtaler

Det å fortelle om traumatiske og vanskelige situasjoner kan være vanskelig for mange. For barn kan det kanskje være ekstra vanskelig å fortelle det til en voksen autoritetsperson. For eksempel hvis det gjelder historier om overgrep kan det hende barnet føler lojalitet til personen som har utført overgrepet og dermed velger å ikke fortelle om det. Barnet kan også være redd for å bli oversett, avvist eller misforstått. Derfor er tillit til den profesjonelle samtalepartneren viktig (Gamst, 2011, s. 29). Samtaler med barn burde holdes i rom som er innredet for barn. Hvis man har samtalen på et kontor kan det oppleves som et hinder for å få kontakt med barnet. Et rom innredet for barn kan skape en trygg atmosfære. Hvem som er til stede under samtalen påvirker også i hvilken grad barnet velger å dele historiene sine. Hvis en med nær relasjon til barnet også er til stede kan barnet velge å ikke dele sensitiv informasjon av lojalitet til den voksne. Dette gjelder spesielt når det er saker som gjelder alvorlig omsorgssvikt eller overgrep (Gamst, 2011, s. 131).

Den dialogiske samtalemetoden er en metode som skal styrke barn sin mulighet til å bli hørt. Den skal sikre at profesjonelle samtaler med barn har god kvalitet. Med bruk av denne metoden skal barnet få mulighet til å fortelle om sine historier uten å bli påvirket av fagpersonen. Empati, anerkjennelse, aktiv lytting og fleksibilitet er viktige ferdigheter som brukes i metoden (Gamst, 2011, s. 18). Sentralt i Den dialogiske Samtalemetoden er at den voksne fagpersonen og barnet legger opp samtalen sammen og gjenskaper hverandre sin kommunikasjon. Temaet er bestemt på forhånd, men er også åpen, uforutsigbar og fleksibel. Barnet skal få fritt rom til å fortelle historien sin selv uten at det blir stilt spørsmål. Spørsmålene som blir stilt etter hvert skal ikke være ledende spørsmål (Gamst, 2011, s. 139-140). Samtalen skal ha en sammenheng og ha en slags symmetri. Hvis det skjer et temaskifte gjort av fagpersonen, skal det være tydelig. For å jobbe seg videre i samtalen kan man bruke informasjon barnet har nevnt til å stille spørsmål (Gamst, 2011, s. 142-143). En barnesamtale

innenfor den dialogiske samtalemotoden må være tilpasset hvert enkelt barn samtidig som at man følger trekkene i metoden. Det er også en oppgave å balansere hensyn man må ha til barnet og de formelle kravene som gjelder for praksisfeltet. De formelle kravene kan være å være nøytral og ha god mellommenneskelig kommunikasjon. Det kan også være juridiske krav, som å skaffe pålitelig informasjon fra barnet. Dette kan være ved at man ikke påvirker barnet i en viss retning (Gamst, 2011, s. 147-148).

3.5.1 Tegnesamtaler

Det å tegne er en måte å vise kreativiteten sin på. Det kan også oppleves som beroligende for mange. Men det kan også brukes som en samtalemotode. Det å bruke tegning som et hjelpemiddel i en samtale kan lette hukommelsen til barnet og brukes som en støtte. Tegning kan være en god måte å forklare vanskelige situasjoner på og kan brukes på en måte som får situasjoner til å bli klarere (Gamst, 2011, s. 137). Noen ganger kan man gå tom for ord og da kan det å tegne det ned være et godt hjelpemiddel. Når man bruker tegning som et hjelpemiddel må det være på en måte som ikke er ledende. For eksempel hvis et barn ikke klarer å forklare noe som har skjedd så kan man spørre om barnet kan prøve å tegne det i stedet (Gamst, 2011, 137-138). Tegning har lenge blitt brukt som metoder i blant annet psykiatrien og i skolen. Dette er fordi selv om tegningen kanskje ikke blir tenkt på som et kunstverk kan det fortsatt fortelle en historie. Når man bruker det som en metode i samtale med barn er det viktig å ikke lage sin egen tolkning av det, men heller fokusere på hvordan barnet forklarer tegningen (Driessnack, 2006).

4. Diskusjon

Tidligere i oppgaven har jeg gått gjennom ulike teorier om barn som har blitt utsatt for traumatiserende hendelser og samtaler med barn. Disse teoriene er noe som er relevant for å svare på problemstillingen:

«Hvordan kan sosionomen møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep?».

For å svare på denne problemstillingen brukes teoriene som ble presentert ovenfor i tillegg til noen nye artikler.

Hvis man ser på sosionomen sin rolle i saker om barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep er det viktig å få frem at sosionomen ikke sitter i en behandler-rolle. Sosionomen er ikke en psykolog. Men sosionomen kan bidra til «behandlingen» på andre måter. I utgangspunktet sitter sosionomen vanligvis i en rolle hvor man enten tar avgjørelser og

samtaler etter en bekymringsmelding eller i en rolle hvor man har en samtale med barnet om noe har skjedd. Sosionomen kan også møte barn som har blitt utsatt for overgrep på andre måter. For eksempel i en barnevernsinstitusjon eller skole. Her kan det også dukke opp samtaler om temaet. Når sosionomen har disse samtalene med barna i en litt annen kontekst enn psykologen kanskje har den, kan det fortsatt være en del av behandlingen for barnet. Det å bare kunne snakke med en person om hva man har gått gjennom kan hjelpe når man har gått gjennom noe traumatisk. Disse samtalene er muligens ikke planlagte, men noen ganger kan disse spontane samtalene være hjelpsomme og fine (Gamst, 2011, s. 127).

Når man forteller om noe traumatisk er det alltid en mulighet for at man kan bli avvist (Gamst, 2011, s. 29). Når det gjelder seksuelle overgrep er det som oftest bare ord mot ord. Det er ikke alltid det finnes noe bevis i saker om overgrep. Dette kan bidra til at man får en større grunn til å tro at man blir avvist hvis man sier ifra siden det muligens ikke finnes noen bevis på at det har skjedd. Derfor er tilliten mellom barnet og den profesjonelle veldig viktig. Noe som er relativt vanlig å tenke er at barn ikke er til å stole på og sier bare det som faller inn i hodet deres. Men forskning viser at barn ikke er noe mindre til å stole på enn voksne. Barn kan bli påvirket i samtaler med voksne. Den voksne kan dreie samtalen en vei som gjør at det kan dukke opp falske historier fra barnet. Etter et barn har fylt tre år er det normalt for barnet å ha utviklet evnen til å vite om barnet forteller en løgn eller sannhet. Den vanligste formen for barn å «lyve» er å unngå og si hele sannheten. Dette er noe som er typisk for barn som er utsatt. Disse barna kan for eksempel gjemme seg bak lojalitet til en person som har bedt dem om å skjule informasjonen (Gamst, 2011, s. 86).

4.1 Barnesamtaler om seksuelle overgrep

Som nevnt tidligere kan sosionomen møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep på mange ulike arbeidsplasser. Derfor kan det også være mange ulike samtaler på disse plassene. Samtalene kan ha forskjellige temaer og forskjellige mål. Den dialogiske samtalemotoden skiller mellom tre ulike samtalsituasjoner med den profesjonelle og barn: undersøkende og avdekkende samtaler, oppfølgende støttesamtaler og spontane samtaler (Gamst, 2011, s. 126).

I en undersøkende og avdekkende samtale er det en underliggende bekymring om barnet. Formålet med samtalen er å få barnet til å fortelle om opplevelser, tanker og meninger. Den voksne sin oppgave er å tolke informasjonen barnet formidler (Gamst, 2011, s. 126). Under en oppfølgende samtale er målet å gi videre støtte og utredning for situasjonen til barnet. Vekten ligger på barnets historie hvor den voksne lytter. Spontane samtaler har en litt annerledes tone

hvor det kan hende at det ikke blir en målrettet samtale. Hvis barn gir signaler om at de trenger å snakke eller gir uttrykk for at det er noe som ikke er bra kan disse samtalene dukke opp (Gamst, 2011, s. 126-127). Alle disse samtalsituasjonene kan en sosionom være i sammen med barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Videre skal jeg gå inn på hvordan sosionomen kan møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep innenfor disse samtalem metodene.

4.1.1 Undersøkende og avdekkende samtaler

I en undersøkende og avdekkende samtale kan sosionomen møte barnet som har blitt utsatt for seksuelle overgrep på flere forskjellige måter. Dette kan være en samtale innenfor barnevernet hvis det for eksempel har kommet inn en bekymringsmelding for barnet. I denne konteksten kan det å informere barnet om hva som skal skje under samtalen være en god måte å starte på (Ulvik, 2015). Som nevnt tidligere inneholder barnesamtaler en form for struktur ved at man går inn i den med et bestemt tema. Derfor er det å fortelle barnet hva samtalen skal handle om en god måte å opprettholde denne strukturen og samtidig gi informasjon til barnet. Det er ikke gitt at samtalen går som man har planlagt. I en undersøkende og avdekkende samtale er det mulig at det er første gang man møter barnet. Derfor kan denne samtalen også ende opp med å ha fokus på å etablere kontakt med barnet, som også er en viktig del av prosessen (Gamst, 2011, s. 130).

Noe som er viktig i en undersøkende samtale om det har skjedd seksuelle overgrep mot et barn er å spørre hvordan barnet har det. Oppgaven til sosionomen er da å lytte og prøve å finne ut hva barnet prøver å si. I en undersøkende samtale må man hente inn informasjon som kan enten bekrefte eller avkrefte at det er grunn til bekymring for barnet (Aasland, 2004, s. 52). Hvis det er første møtet med barnet er det ikke sikkert man får denne informasjonen hvis barnet ikke stoler på sosionomen enda. Selv om barnet ikke sier noe spesifikt om at det har skjedd seksuelle overgrep kan barnet fortsatt gi noen signaler, som nevnt tidligere, som sosionomen kan plukke opp. Men disse signalene kan også komme av andre grunner og være helt tilfeldige. Derfor er dette litt vanskelig å lene seg på hvis man skal bekrefte eller avkrefte seksuelle overgrep. Når det ligger en bekymring til at et barn har blitt utsatt for overgrep er det viktigste i en undersøkende samtale å få så mye informasjon som overhodet mulig. Dette er situasjoner hvor barnet blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Det er også noe som er ulovlig som gjør at en sosionom vil i det tilfellet ha et samarbeid med politiet og muligens også andre instanser (Gamst, 2011, s. 128). Det at barnet har mange fagpersoner å forholde seg til kan

være forvirrende. Dette kan være en god grunn til at det er viktig for sosionomen å informere barnet om ting som skjer og om menneskene som barnet må forholde seg til.

En barnesamtale kan ha mange typer omstendigheter. Det kan være samtaler om noe som har skjedd for lenge siden eller noe som er ferskt i minnet. Når det gjelder overgrep mot barn kan det hende at barnet fortsatt lever under omstendigheter hvor det nylig har skjedd seksuelle overgrep. Forskning viser at hvis det nylig har skjedd traumatiske situasjoner skal ikke barnet bli utsatt for samtaler som har som mål å hente informasjon. Dette gjelder innenfor seks timer etter hendelsen har skjedd. Barnet skal få omsorg og vente noen dager med å ta samtalen. Barnet kan fortsatt trenge å snakke om hva som har skjedd, men anbefalingen er å unngå og snakke om følelsene rundt det (Gamst, 2011, s. 129). Hvordan man reagerer på traumatiske hendelser er individuelt så dette trenger ikke nødvendigvis å gjelde for alle barn. Noen kan se ut til å takle hendelsen bra, noen andre kan ende opp med alvorlige problemer (Gamst, 2011, s. 116). Dette er også noe sosionomen bør ta hensyn til i samtalen.

4.1.2 Oppfølgende samtaler

Oppfølgende samtaler er det som følger opp de undersøkende og avdekkende samtalene. Utgangspunktet her fortsetter fra forrige avsnitt med at sosionomen jobber i barnevernet. Hvis sosionomen har bekreftet at barnet har blitt utsatt for seksuelle overgrep må saken tas videre. Dette krever oppfølging av barnet. Sosionomen kan i en oppfølgende samtale hjelpe barnet til å få forståelse for situasjonen sin. Etter flere samtaler om dette kan dette føre til at samtalen handler om barnet sine erfaringer om situasjonen og skape muligheter for endring (Gamst, 2011, s. 127).

4.1.3 Spontane samtaler

Spontane samtaler har ikke en generell «oppskrift» på hva man skal snakke om eller hvordan man skal snakke om det. I undersøkende samtaler og oppfølgende samtaler er det generelt et mål man sikter etter. Men forutsetningene for spontane samtaler er fortsatt mye av det samme som i undersøkende eller oppfølgende samtaler. Sosionomen må fortsatt gi like mye støtte og lytte til barnet i en spontan samtale. Hvis barnet oppsøker sosionomen for å snakke med han eller henne er det viktig å ikke overse barnet. Barnet kan ha en stor trang til å fortelle om noe det har opplevd eller gi viktig informasjon i en eventuell overgrepssak (Gamst, 2011, s. 127). Det er også til barnets beste å få samtalen den har bedt om, og barnets beste skal alltid være i fokus i saker som angår barn (Barneombudet, u.å.).

4.2 Tegnesamtaler om seksuelle overgrep

Tegning og maling kan fortelle alle mulige slags historier. Sånn som med mange andre former for kunstneriske uttrykk, kan det være til hjelp der hvor ordene ikke strekker til. Det finnes utallige mennesker som foretrekker eller velger å uttrykke seg om sitt eget liv gjennom kunstneriske uttrykk. Og noen ganger kan det virke som at det er disse kunstverkene som roper høyest og taler til deg på en måte som ikke ordene ville fått til. Dette kan også gjelde for barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Forside illustrasjonen til Aasland sin bok, «...si det til noen...» er et eksempel på dette. På forsiden av boka er det en tegning som ser ut til å være tegnet av et barn. Tegningen er av at barnet ligger naken i en seng og blir seksuelt befølt av en voksen person. Ut ifra tegningen ser denne voksne personen ut til å være barnet sin far. Selv om det ikke blir skrevet en historie om denne tegningen klarer man å tolke hva som skjer på bildet. I en ekte tegnesamtale med et barn må sosionomen tolke tegningen sammen med barnet. Hvis sosionomen lager sin egen tolkning uten barnet kan det ende opp med at tegningen blir mistolket som kan gjøre at informasjonen om hendelsen ikke blir riktig. Tegningen skal brukes som et verktøy, ikke noe man fullt og helt baserer saken sin på. Sosionomen skal ikke lede barnet til en spesifikk retning ut ifra tegningen, men heller stille åpne spørsmål som ikke insinuerer noe. Hvis man ender opp med å lede barnet til en retning man har lyst til å gå, er ikke dette den mest effektive måten (Gamst, 2011, s. 136). Denne måten kan ende opp med at man får feil informasjon. Tegningen skal være et utgangspunkt for samtalen, men man skal ikke lene seg på tegningen ene og alene. Tegningen skal ikke bare være et hjelpemiddel for sosionomen, men også for barnet. Det å tegne opplevelsen kan hjelpe på hukommelsen og også være et godt hjelpemiddel for å holde en samtale gående. Seksuelle overgrep er en traumatisk hendelse som det kan være vanskelig å sette ord på. Derfor er tegning en god måte å starte en dialog som kanskje kan føre til at ordene blir litt klarere og gjøre det lettere å forklare (Gamst, 2011, s.136).

Tegninger laget av både barn og voksne kan vise hvordan man har det. Dette kan være noe som kommer fram uten at man egentlig tenker over det. Tegning er en metode som har blitt brukt lenge i psykiatrien. Tidligere har metoden fungert slik at de voksne alene tolker tegningene til barna. De voksne har altså ikke tatt tankene til barna med i tolkningene av tegningene. Senere har metoden utviklet seg slik at nå ligger fokuset på hva barna sier om sine egne tegninger istedenfor at de voksne skal tolke tegningene (Driessnack, 2006). Sett i sammenheng med hva som blir lært på studiet til sosialt arbeid kommer det fram at dette er en teknikk som brukes hos sosionomer i samtaler med barn. Spesielt for unge barn som kanskje

ikke har utviklet et stort vokabular enda fungerer tegningen som et godt hjelpemiddel for å få fram hva de ikke helt klarer å si. Det kan også være et hjelpemiddel for dem ved at tegningene kan hjelpe til med å organisere tankene deres. En studie gjort i 2006 viste at barna så ut til å dele mer informasjon når de har en tegning å støtte seg på (Driessnack, 2006). Det å møte barnet med en tegnesamtale er med på å gi barnet «empowerment», altså i denne sammenhengen å gi barnet mer kontroll over samtalen.

Det å tegne er noe de fleste barn har et forhold til og som de er vant med å gjøre. Dette kan påvirke at en samtale med en sosionom virker mindre skummelt siden de gjør noe de er vant til å gjøre. I tillegg til at mange barn liker å tegne. Men når man er i en samtale om et seksuelt overgrep kan situasjonen på grunn av dette føles ubehagelig. Det kan kanskje også være barn som er helt apatiske til situasjonen hvis de seksuelle overgrepene har skjedd over lang tid og man til slutt har akseptert at det er bare noe som skjer og ikke får stoppet. I den situasjonen kan sosionomen informere barnet om at barnevernet og eventuelt politiet vil gjøre det de kan for å hjelpe barnet ut av situasjonen.

4.3 Åpen dialogisk kommunikasjonsstil og lukket monologisk kommunikasjonsstil

Det finnes ingen fasit for hvordan man skal holde en samtale. Hverken med barn eller med voksne. Men det er noen kommunikasjonsstiler og forutsetninger som viser seg å være bedre enn andre. Teknikken åpen dialogisk kommunikasjonsstil sier litt selv hvordan den fungerer. Den skaper en dialog hvor samtalen går fram og tilbake som en bordtennisball som spilles fram og tilbake mellom to personer. I en samtale med en sosionom og et barn om seksuelle overgrep kan dette være en fin «oppskrift» å følge. Både sosionomen og barnet legger opp til at den andre personen skal svare. Sosionomen har bestemt samtaletema på forhånd, men det legges også opp til at samtalen skal være åpen (Gamst, 2011, s. 139).

Det motsatte av en åpen dialogisk kommunikasjonsstil er en lukket monologisk kommunikasjonsstil. Denne er også litt selvforklarende i ordlyden. En monolog er når en person snakker eller taler og den er ikke åpen for innspill fra andre. Dette er også en lukket monologisk kommunikasjonsstil basert på. Det ville altså vært sosionomen som hadde full kontroll over samtalen og barnet får ikke vist sitt perspektiv. Sosionomen kan med denne kommunikasjonsstilen på et vis virke overivrig ved å stille masse spørsmål og komme med mange innspill. Dette kan påvirke barnet sine minner om overgrepet. Men denne typen kommunikasjonsstil kan også forekomme hvis barnet ikke er villig til å åpne seg og samtalen

er treg på grunn av dette. En lukket kommunikasjonsstil kan også bli påvirket av å stille lukkede spørsmål hvor for eksempel barnet bare ender opp med å svare «ja» eller «nei» (Gamst, 2011, s. 140-143). Ut ifra denne informasjonen høres ikke denne kommunikasjonsstilen ut som den aller beste når det gjelder sosionomen sitt møte med barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep eller med barn generelt. Gamst skriver at «barnets reaksjonsmønster på en slik kommunikasjonsstil er at det blir taust og lukket, urolig og distansert» og dette er ikke noe man vil at barnet skal bli i en samtale om dette temaet (Gamst, 2011, s. 141).

4.4 Sosionomen

En studie gjort i 2017 hvor åtte kvinner og en mann ble intervjuet viste at emosjonell støtte og forståelse etter seksuelle overgrep var den viktigste formen for støtte, til fordel for instrumentell og informativ støtte. Emosjonell støtte og forståelse kan være at personen er trygg i møtet med historien og er interessert i å lytte. Instrumentell og informativ støtte kan være hvis personen kommer med informasjon om seksuelle overgrep eller gir informasjon om hvor man kan oppsøke hjelp. Mange av intervjupersonene hadde blitt utsatt for overgrep i barndommen (Østby & Stefansen, 2017). Dette er også relevant for sosionomer som skal snakke med barn som har blitt utsatt for overgrep. Selv om det var voksne mennesker som var intervjupersoner i denne studien var det mange som forklarte følelsene de hadde når de var barn og som har blitt med dem videre i voksenlivet. Selv om barn og voksne kan ha ulik grad av modenhet og tankemønstre, kan fortsatt mange av følelsene være de samme når det kommer til traumatiserende hendelser som seksuelle overgrep. Derfor kan det med emosjonell støtte og forståelse framfor instrumentell og informativ støtte være noe sosionomen kan bruke i møte med barn som har blitt utsatt for overgrep.

Når man snakker om emosjonelle og traumatiske temaer sammen med barn er det mange måter å reagere på. Som en sosionom er man som regel en del av et hjelpeapparat hvor man må bruke ulike ferdigheter og samtalemetoder for å legge opp til at samtaler skal bli gode og at den man snakker med opplever det som et trygt sted å prate. Men det kan være fort gjort å bli for dratt inn i samtalen, som nevnt tidligere. Dette kan føre til at man blir for engasjert slik at man for eksempel ender opp med å stille altfor mange spørsmål, prate mye selv og ikke gi plass til barnet sine tanker. Derfor bør sosionomen ha en bevissthet rundt dette. Det trenger ikke nødvendigvis være noe man konstant har helt fremst i hodet, men det bør være noe som alltid er til stede. På studiet har man en del samtaletrening, spesielt under praksisperioden. Her kan det hende man lærer seg hvem man er i en samtale og hvordan man oppfører seg under en

samtale. Dette kan for eksempel være å legge merke til ditt eget kroppsspråk. Kroppsspråk er noe barn kan plukke opp. Hvis man kanskje er litt nervøs for samtalen og fikler litt med hendene er dette noe barn kan legge merke til og som de kan bli påvirket av. Dette høres kanskje ut som noe man har opplevd før, for eksempel hvis samtalepartnern din flytter blikket ofte overalt i rommet. Da kan man kanskje tenke at samtalepartnern virker distraherert eller uinteressert. Dette er ikke noe man har lyst til at barnet skal tenke om sosionomen, men det kan være fort gjort å bli distraherert hvis det for eksempel har skjedd mye den dagen. Derfor er denne bevisstheten så viktig.

Traumebevisst omsorg er noe som kan være sentralt for sosionomen. Dette kan for eksempel være hvis sosionomen jobber på en barnevernsinstitusjon. Å legge opp til en god hverdag er noe som er sentralt i traumebevisst omsorg (Lorentzen, 2020). Hvis et barn bor på en barnevernsinstitusjon så vil sosionomen som jobber der være en stor del av hverdagen til barnet. Traumebevisst omsorg er spesielt rettet mot barn som har blitt utsatt for omsorgssvikt, for eksempel seksuelle overgrep. Det grunnleggende i denne tilnærmingen er miljøterapi (Lorentzen, 2020). Sosionomen kan her bidra til at barnet kan ha en god hverdag og ha noen å snakke med som viser omsorg og forståelse.

Denne oppgaven har gitt meg mye informasjon om hvordan sosionomen kan møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Det er mange teorier innenfor dette som går fram på ulike måter. Selv om alle teoriene er forskjellige, har de alle noen likheter. Teoriene er klare på at man må møte barn på en imøtekommende måte, gi plass til barnet, vise empati, være støttende og være åpen for å lytte. Etter å ha sett mye av teoriene og litteraturen som finnes der ute om barn og seksuelle overgrep, har jeg kommet fram til at jeg synes det burde være mer litteratur om temaet. Jeg har også fått inntrykk av at det burde skrives mer om tegnesamtaler med barn. Jeg følte at jeg måtte lete veldig etter å finne relevant litteratur om dette og fikk ikke mye å velge mellom når jeg først fant noe.

I løpet av studiet har vi som nevnt tidligere hatt mye om barnesamtaler, men vi har ikke hatt like mye om seksuelle overgrep. Vi har lært mye om traumer og psykiske lidelser, men generelt snakket lite om seksuelle overgrep. I forelesningen med Margrete Wiede Aasland om barn og seksualitet gikk vi veldig dypt inn i temaet. Dette var en veldig lærerik forelesning, i tillegg til at vi hadde noen gruppeoppgaver hvor vi kunne diskutere temaet. I og med at dette temaet er så viktig skulle jeg ønske vi fikk lære mer om akkurat traumer som forekommer av seksuelle overgrep og hvordan man skal snakke om dette i og med at det er et tema kanskje ikke alle er komfortable med å snakke om.

5. Avslutning

I denne oppgaven har jeg gått gjennom flere metoder for hvordan en sosionom kan møte barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep, og litt generelt om hvordan man snakker med barn som har vært gjennom traumatiske hendelser. Det har også vært veldig relevant å koble alle metodene jeg har skrevet om opp til det sosialfaglige studieløpet, blant annet mye av det vi har gjort i ferdighetstreningen vi har hatt. Teoriene og litteraturen har vist at det er mange metoder, men ikke en generell oppskrift å følge. Men det er viktig å ha en bevissthet på hvordan man møter barna. Sosionomen burde også ha en bevissthet på at man ikke har kompetanse til å direkte behandle barnet for traumene etter et overgrep. Sosionomen burde heller fokusere på at man er en puslebrikke i behandlingen som består av flere profesjoner som skal bidra i situasjonen. Hvis man er en sosionom som har jobb som behandler og eventuelt har kompetanse til å sitte i den rollen vil situasjonen bli litt annerledes.

Problemstillingen viser seg å ikke ha et konkret svar. Det finnes ikke en spesifikk oppskrift på hvordan man snakker med mennesker, enten det er barn eller voksne. Det er noen metoder som kanskje fungerer bedre enn andre, men alt kan også være avhengig av hvilken type personlighet barnet man snakker med har. Et barn som er litt sjenert og stille kan bruke lenger tid på å åpne seg opp enn et barn som er pratsom. Men det kan også overraske og vise seg at det sjenerte barnet åpner seg fortere enn barnet som er pratsom. Litteraturen viser at det er metoder man kan bruke til å legge opp til en god og trygg samtale. Dette er det sosionomen kan gjøre for barnet. I tillegg til å bruke de sosialfaglige ferdighetene slik at barnet kan få opplevelsen av at det er et trygt rom å snakke om seksuelle overgrep.

6. Referanseliste

- Aasland, M.W. (2004) «...si det til noen...»: *En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Barneombudet. (u.å). *Barnekonvensjonen*. <https://www.barneombudet.no/for-barn-og-unge/barnekonvensjonen>
- Bath, H. (2015). The Three Pillars of TraumaWise Care: Healing in the other 23 hours1. *Reclaiming Children and Youth; Bloomington, 23(04)* 5-11. <https://search.proquest.com/scholarly-journals/three-pillars-traumawise-care-healing-other-23/docview/1655359123/se-2?accountid=12870>
- Blindheim, A. (2012). Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern, 89(03)* 168-195. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-03-05>
- Driessnack, M. (2006). Draw-and-tell conversations with children about fear. *Qualitative health research, 16(10)* 1414-1435. <https://doi.org/10.1177/1049732306294127>
- Gamst, K.M.T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hafstad, S.G., Augusti, E.M. (2019) *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten* (Rapport nr. 4). Augusti, E.M. (red.). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf
- Lorentzen, P. (2020). Traumebevisst omsorg – ett skritt frem og to til siden. *Tidsskriftet Norges Barnevern 97(02)* 146-161. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-02-06>
- Nordanger, D.Ø., Braarud, H.C. (2017). *Utviklingstraumer: Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi* (1. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Reneflot, A. (3. januar 2020) *Vold og seksuelle overgrep*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/#seksuelle-overgrep-mot-barn-og-unge-forekomst>

- Rosenqvist, R. (2010). Dokumentasjon av psykisk skade etter seksuelle overgrep. *Lov og Rett*, 49(04) 210-222. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3061-2010-04-04>
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff*. (LOV-2021-04-16-18). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Ulvik, O.S. (2015). Talking with children: Professional conversations in a participation perspective. *Qualitative social work*, 14(2) 193-208. <https://doi.org/10.1177/1473325014526923>
- Østby, L., Stefansen, K. (2017). Nettverkets betydning etter seksuelle overgrep. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 14(03) 210-220. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2017-03-02>

